

Dolors Monserdà. Notes autobiogràfiques

M. Carme Mas

(Inspecció d'Educació, Tarragona)

En l'Arxiu Riera Cunill,¹ en què els hereus de Dolors Monserdà conserven bona part del seu llegat, es troba el document que dono a conèixer en aquesta breu anotació.

Es tracta de quatre quartilles manuscrites amb unes notes autobiogràfiques, d'interès pel fet que, de mà de l'autora mateixa, hi són focalitzats els aspectes a parer seu més destacables de la seva obra.

No porten ni títol ni data. Escrites inicialment en primera persona, l'autora esmena el seu text i el redacta en tercera persona. Es tracta, molt probablement, d'un esborrany que devia passar a net i enviar al seu destinatari. Sense tenir-ne cap constància documental, tot comparant els dos textos, aquestes notes podrien haver estat la base del text que introdueix Dolors Monserdà en el núm. 18 de «Lectura popular». Totes les dades que Monserdà dóna en el seu manuscrit hi són recollides amb una redacció diferent. Es reproduïx, també, l'errada que fa la mateixa autora de situar el 1875 —en comptes del 1870— l'any en què va escriure un poema en català a l'àlbum del Monestir de Montserrat.

Tenint en compte que l'autora esmenta la traducció de la novel·la *La Montserrat*, publicada en castellà el 1912, i que «Lectura popular» es va començar a publicar el 1913, aquestes notes poden datar-se entre aquests dos anys.

Tot seguit transcriu les notes autobiogràfiques de Dolors Monserdà, amb una edició diplomàtica en la qual s'afegeixen signes de puntuació o es fan algunes esmenes imprescindibles per a la comprensió del text així com les anotacions complementàries adients. Així mateix, pel seu notable paral·lelisme, transcriu, en l'apèndix, el text introductori sobre Dolors

1. Agraïxo a M. Lluïsa Cunill i a la seva filla Marta Riera, malauradament ja traspasades, la seva generositat en facilitar-me la consulta del seu arxiu.

Monserdà publicat a «Lectura Popular», que tingué molt probablement com a font les esmentades notes de Dolors Monserdà.

Notes autobiogràfiques de Dolors Monserdà²

Nasque en el carrer de la Palla de Barcelona el dia 10 de Juliol del any 1845[.].

Feu les primeres rimes en llengua castellana, en l'any 1860, brollades del entusiasme que regnà a Barcelona amb motiu de la tornada dels voluntaris que anaren a la guerra d'Àfrica.³

Va obtenir el primer triomf literari, amb un article titulat *La contribución de sangre*, que fou reproduït en gran número de periòdics de quasi totes les províncies d'Espanya. Encoratjada per l'èxit, seguí publicant articles, poemes, noveletes y una comèdia en tres actes titulada *Sembrad y cojereis* que'm fou molt aplaudida⁴ en el teatre Romea en l'any 1874. Algunes de les poesies castellanes, foren traduïdes a Budapest pel poeta Körösi Albin.⁵ Obtingué falaguer èxit, entre altres, la noveleta *La Maestra*

2. Es conserva a l'Arxiu Riera Cunill.

3. Aquests versos es conserven manuscrits a l'Arxiu Riera Cunill. No s'ha constatat la seva publicació en cap diari o revista del moment. És un poema en castellà, de vuit estrofes, la primera de les quals transcriu:

Al primer grito de guerra
Que en la España resonó
Con sublime entusiasmo
Vuestro corazon latió [.]

4. L'autora havia passat ratlla sobre uns mots que en matisaven l'èxit. Tot i que l'adjectiu és de difícil lectura, sembla que la transcripció més adequada és aquesta: «...malgrat ésser molt serioseta...».

5. En un article publicat sobre Monserdà el 1908 es precisa que aquests poemes eren alguns dels publicats a la Biblioteca Universal. Com que es tracta d'un article elaborat posteriorment a una entrevista amb l'autora, sembla que la informació pot ser fiable. Cf. Rafaela S[ÁNCHEZ]. AROCA. «Siluetas Femeninas. Dolores Monserdá de Maciá». *Las Noticias* (Barcelona), any XIII, núm. 4.313 (23 gener 1908), p. 1. Atès que només se'n publica un, el poema traduït a l'hongarès seria el dedicat a la mort del seu fill Eusebi. Cf. Dolors MONSERDÀ. «Elegía a la temprana muerte de mi querido hijo». *Biblioteca Universal. Colección de los mejores autores antiguos y modernos, nacionales y extranjeros. Tomo LVIII. Escritoras españolas contemporáneas*. Madrid: Lit. e imp. de la Biblioteca Universal, 1880, p. 159-161.

rural catalana,⁶ i escrigué també alguns articles sobre educació que li foren demanats pel D. Joaquim Pelfort y per la casa Bastinos; essent publicats en llibres de text pera les escoles de noyes.

En 1875⁷ trobantse a Montserrat, li fou presentat l'album del monestir, i en aquella montanya tan catalana, sense sapiguer com, diu ella mateixa, me *sortiren* en la llengua materna, les rimes, que fins aleshores tan sols havia escrit en castellá. Dos anys després fou per primera vegada premiada en els Jochs Florals de Barcelona⁸ y prés amb fervent entussiasme l'afició als Certámens literaris, li feu pendre part en casi tots los que's feren en aquella época obtenint un gros número de premis y accessits en les quatre provincies catalanes, en algunes de Fransa y en els Jochs Florals de Barcelona dels que fou nombrada Presidenta en l'any 1909.

En l'any 187[6] li fou estrenada a Romea la comedia catalana en dos actes *Teresa o un jorn de prova*. Interpretada per la Paca Soler, Fontova, Fuentes, li fou molt ben rebuda pel públic y per la premsa.⁹

6. L'autora hi havia fet un aclariment sobre el qual passa ratlla: «...publicada en el llibre *Mujeres Españolas Americanas y Lusitanas pintadas por sí mismas...*».

7. Aquesta anotació errònia de l'autora s'ha anat arrossegant en estudis posteriors. Així, Núria Borrell, per exemple, cita erròniament el 1875 com a data clau en què Monserdà comença a escriure poemes en català i, també, el motiu, atès que l'anada a Montserrat la situa dins les festes del Mil·lenari que van ésser el 1880. De fet, seria explicable la confusió atès que Monserdà va escriure per a la Corona poètica un poema amb el títol «A la Verge de Montserrat» (Cf. Núria BORRELL I FELIP. *Pedagogia social de Dolors Moncerdà de Macià*. Barcelona: Publicacions ICE-UB, 1991, p. 10). Tanmateix, Roser Matheu ja havia precisat aquesta data en les notes 7 i 12, respectivament, dels seus estudis (Cf. Roser MATHEU. «L'obra literària i social de la senyora Monserdà (1845-1919)». Dins: *Quatre dones catalanes*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1972, p. 30-31; ID. «Qui va ésser la senyora Monserdà». *Miscellania Barcinonensia* [Barcelona], any VIII, núm. 23 [1969], p. 53). Les notes de Roser Matheu no ofereixen cap mena de dubte, i han estat confirmades per Josep Massot i Muntaner, a qui agraeixo la seva amabilitat en facilitar-me còpia del document. En la seva carta, datada a Montserrat el 26 de novembre de 1994, confirma allò que el pare Maur M. Boix havia comentat a Roser Matheu i afegeix: «A l'original és claríssim que diu 1870, però a més té al darrera una poesia en castellà datada Julio 1870 i n'hi ha d'altres a continuació del mateix any i mes i d'altres mesos i anys successius.»

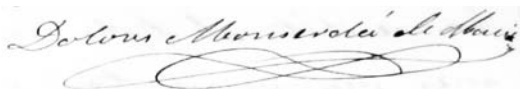
8. El primer poema premiat als Jocs Florals de Barcelona és «La comtessa Mahalta», que obtingué, el 1878, el 2n accessit a l'Englantina.

9. L'autora s'autocensura i passa ratlla per sobre d'aquests mots, ben significatius: «...peró notant que al meu marit no li plahia que jo conreues el teatre, no hi he escrit may més.»

Desde l'any 1877 al 1890 col·laborà en gran part de periodics catalans y en especial a *La Renaixensa*, en quines planes hi dexa escrits un grandíssim número d'articles literaris y patriotics; y ja en l'any 81, alguns sobre qüestions socials.

En l'any [1893] publica *La Montserrat* i després *La familia Asparó*[.] *La Quiteria*[.] *La Fabricanta*[.] els cuadros *Del Mon* i alguns follets socials i el llibre *Estudi<s> Feministe<s>* y el segon volum de *Poesias* algunes traduïdes al Castella i al Alemany.

La fundació el 1910 del Patronat per Obreres de la Agulla disminuí en mol el seu treball literari.¹⁰

APÈNDIX

Dolors Monserdà¹¹

Poques literatures hi dèu haver que tinguen com la catalana un tan nombrós com granat estol de figures femenines, entre les quals n'hi hà d'alt relleu y generalment celebrades. Demunt d'aqueix estol exerceix avuy com una espècie de patriarcat Donya Dolors Monserdà de Macià, nom popular que a cap lector vindrà de nou y que mereix tota la veneració y tot l'afecte que sol tributàrseli.

Nasqué la senyora Monserdà a Barcelona en 10 de Juliol de 1845. L'increment de la poesia entrà en ella en mitx del bull d'entusiasme que despertà, l'any 1860, en aquesta Ciutat, la tornada triomfal dels voluntaris d'Àfrica. Aleshores feu els primers versos, en castellà, als que seguiren altres versos y articles y fins una comedia estrenada al Romea y quelcom de novela y fins articles d'educació per ús de les escoles, també en llengua castellana.

10. Dolors MONSERDÀ. *Notes manuscrites*, Inèdit (ARC).

11. «Lectura popular», vol. I, núm. 18. Barcelona: Estampa de la Renaixensa, [1913], p. 545-546.

La fiblada de la vocació per escriure en sa llengua natural la sentí la senyora Monserdà a Montserrat, l'any 1875, ab ocasió d'ensenyar-li l'àlbum notabilíssim que guarda'l Monestir. Aleshores compregué lo que li toca-va fer desde aquell dia.

Aixís com al principi, escrivint en castellà s'havia aguantat y acompanyat ab la inoblidable poetissa senyora Massanès, ara anà a cercar els consells de D. Miquel V. Amer, podent recullir de passada les indicacions y'l bon afecte de sa esposa la Victoria Peña, que tan honrós lloch guarda en la nostra moderna literatura.

L'aprenentatge fou curt, de manera que tres anys després, el 1878, el seu nom era ja solemnement proclamat en els Jochs Florals, hont se repetiren els seus èxits fins arribar a la mateixa llinda del mestratge. L'afició als certàmens la senyorejà durant bastant temps, fent abundant la cullita de premis que guarda gelosament en riques vitrines.

Tingué afició viva a la literatura dramàtica, però l'èxit de sa comedia *Teresa ó un jorn de prova*, executada per la excelent companyia que hi havia'l 1876 en el Teatre Català li semblà massa gros per una dòna com ella, en qui les aficions literaries no han llevat rès de la seva exquisida feminitat, ans potser l'han aumentada, y renuncià d'una manera resolta als triomfs escènichs.

Durant llarchs anys el seu nom se vegé continuament en les columnes dels periòdichs, especialment en *La Renaixensa*, en articles de caràcter literari ò de tendències patriòtiques, y fins, ja arran de 1880, en escrits sobre qüestions socials que en català apenes s'havien tocat y molt menys ab firma de dòna.

La senyora Monserdà sentí també'l natural desitx de conrear la novela. Axò la guarí, segons ella, de la follia d'acudir als certàmens. Aqueix noble desitx tingué hermosa realisació en obres com: *La Montserrat* (traduhida avuy al castellà), *La família Asparó*, *La Fabricanta* y *La Quitèria*. Ademés, en un volumet manual titolat *Del món*, ha aplegat una serie d'interessants quadros.

El cor excelent de la senyora Monserdà y els vivíssims sentiments de caritat que'l dominen l'han portada fa algun temps, y ab sa ordinaria impetuositat que la fa perpetuament jove, al exercici de les obres de caràcter social, que tant li escauen. Ja hem dit que abans havia escrit articles ab aqueixes orientacions y darrerament publicà'l seu *Estudi feminista*, que obtingué general elogi. Com obra pràctica, s'es consagrada quasi en

absolut al «Patronat per les obreres de l'agulla», allunyant-la axò, naturalment, de les tasques literaries.

Com a nota final, consignèm que l'any 1911,¹² per rendir tribut a tan noble figura de les nostres lletres, l'honorable Còs d'Adjunts dels Jochs Florals li confià'l càrrech de Mantenedor President, acort que fou rebut pel públich ab mostres d'aprovació unànim.

12. Monserdà fou Presidenta dels Jocs Florals de Barcelona el 1909, i no el 1911 com erròniament es troba en aquest text.